

Idejna zasnova za gradnjo sodobnega zapora v Novi Gorici*

Jagodič Vojko**

Vprašanje, kakšna naj bo gradnja sodobnih zaporov, se je v SR Sloveniji močneje oglasilo v zadnjem desetletju. Pa ne zaradi naraščanja števila zapornikov (pripornikov, upravno kaznovanih in obsojencev). Vzrok so stavbe, v katerih so zdaj nastanjeni naši kazensko-poboljševalni zavodi (kazensko-poboljševalni domovi, zapori in prevzgojni dom), pa tudi sodobnejši načini obravnavanja prestopnikov.

V povojnem obdobju imamo v SR Sloveniji 14 kazensko-poboljševalnih zavodov. Izmed teh so štiri kazensko-poboljševalni domovi, štiri zapori, pet oddelkov zaporov in en prevzgojni dom. Dva sta bila sezidana v 14. stoletju (en samostan in ena graščina), eden v 17. stoletju (kot graščina), šest v 19. stoletju trije kot zapori, trije kot gospodarska poslopja, štiri v tem stoletju do leta 1941 (dva kot zapori in dva kot gospodarski stavbi). Po vojni je bil na novo zgrajen en kazensko-poboljševalni zavod, od leta 1957 do 1963. Kar zadeva prostore (pa tudi opravo in lokacije), so bivalne razmere v vseh teh stavbah kljub adaptaciji slabe, v nekaterih celo tako, da so uporabni le še v sili.

Prej ali pozneje bo tem zavodom nujno posvetiti več pozornosti, ne samo kot represivnim, marveč tudi kot prevzgojnim ustanovam. Najprej pa bo treba odgovoriti na vprašanje, kje bomo zidali nove zapore, za koga in kakšne, ter katere izmed starih bomo adaptirali in kako, da bodo v skladu z razvojem naše kaznovalne politike, gibanjem kriminalitete, poleg tega pa tudi v skladu s sodobnimi penološkimi zahtevami in našo novo samoupravno socialistično zakonodajo o izpolnjevanju kazenskih ukrepov. Pri tem bo treba upoštevati tudi primernost sedanje ocene kategorizacije in pogojev, ki jih zahteva sodobno obravnavanje zaprtih oseb.

* Pisec kot predsednik komisije, ki je imela nalogo izdelati zasnove za zidavo zaporov v Novi Gorici, čutim dolžnost, da se tu zahvalim vsem članom komisije, še posebej pa prof. dr. Katji Vodopivec in mag. Francu Brincu za bogate strokovne nasvete, ki sta jih prispevala kot sodelavca Inštituta za kriminologijo pri pravni fakulteti v Ljubljani. Tudi tov. Cirilu Romu, pomočniku republiškega sekretarja in načelniku službe za izvrševanje kazenskih sankcij pri republiškem sekretariatu za pravosodje, organizacijo uprave in proračun, izrekam zahvalo za strokovno pomoč in osebna prizadevanja, da je komisija opravila svojo nalogo.

** Jagodič Vojko, defektolog, pedagoški svetnik, strkovni sodelavec republiškega sekretariata za pravosodje, organizacijo uprave in proračun SR Slovenije.

Spremembe sedanjega stanja in delovnih razmer so najbolj potrebni zapori v Novi Gorici.

1. Uvodna pojasnila

Zapori v Novi Gorici so nastanjeni v zasilno preurejenem gospodarskem posloplju iz prejšnjega stoletja. Razne komisije in inspekcijske službe znova in znova ugotavljajo, da sedanji bivalni prostori za zapornike ne ustrezajo temeljnemu pogojem pripora in zapora. V njih ni niti stranišč na izplakovanje niti tekoče vode. Poskusi adaptacije niso uspeli, ker temelji, leseni stropi in slabe nosilne konstrukcije ne dopuščajo popravil, urbanistično pa tudi ni dopustna gradnja novih zaporov na zdajšnjem prostoru.

Sklep o gradnji nove stavbe je bil sprejet že pred osemnajstimi leti, ko se je pripravljala gradnja sodnega posloplja v Novi Gorici. Zapori so bili predvideni kot prizidek sodnega posloplja. Po graditvi sodnega posloplja je bila gradnja zaporov po odločbi krajevnih oblasti opuščena.

Težava zaporov v Novi Gorici pa ni samo v tem, da sedanja stavba ne ustreza sanitarno-higienskim pogojem za bivanje zapornikov, ki so natlačeni v treh večjih sobah in nekaj celicah, ovirano je tudi uresničevanje samega namena pripora, ker ni mogoče preprečiti stikov navzven, ni prostorov za sprehode in ne temeljnih možnosti za prevzgojno delo in resocializacijska prizadevanja.

Republiški sekretariat za pravosodje je leta 1970 sklenil, naj se pripravi gradnja novih zaporov z utemeljitvijo, da so zapori za novogoriško območje, ki zajema štiri občine (Nova Gorica, Ajdovščina, Tolmin in Idrija), potrebni in da se v njih lahko poleg pripora, izpolnjujejo tudi prostostne kazni, ki so jih izrekli sodniki za prekrške vseh štirih občin, in prostostne kazni do enega leta. Pri tem sklepu vztraja republiški sekretariat tudi zdaj, ko se po novem zakonu o sodiščih predvideva za Novo Gorico pristojno temeljno sodišče za območje omenjenih občin.

Od leta 1960, ko se je začelo razmišljati o izboljšanju razmer v novogoriških zaporih, do lani je bilo predloženih več rešitev. Nekaj se jih je nanašalo na adaptacije, nekaj na novogradnjo. Zadnje idejno skico je pripravilo podjetje »Projekt«, od skupščine občine Nova Gorica pooblaščen organ za urbanistične in zazidalne zadeve. V razpravi o tem idejnem projektu je prevladalo mnenje, da je treba pregledati vse doslej po-

nujene rešitve in jih oceniti. Pregled in oceno naj bi podala posebna strokovna komisija. Na podlagi tega mnenja je republiški sekretar ob koncu leta 1977 imenoval komisijo* za pregled idejnih projektov za stavbo zaporov v Novi Gorici, in sicer z nalogo, da oceni ali ustrezajo sodobnim penološkim, varnostnim, higienskim, zdravstvenim in drugim potrebam, ter da poda svoje pripombe in predloge.

2. Delovna izhodišča komisije

Komisija si je poleg pregleda in ocene dotlej podanih rešitev zadala tudi nalogo poiskati najboljše rešitve glede na domače izkušnje in tuje ugotovitve o zmogljivosti, notranji ureditvi, splošni arhitekturi in varnostnem sistemu. Dosedanji zapori so nastajali bolj naključno, večina stavb pa je že zelo starih. Zgledovati se po zdajšnjih zaporih bi pomenilo ponavljati napake, ki so nastajale že dalj časa. Upoštevati je treba, da so se moderna penološka prizadevanja že močno uveljavila, predvsem v povojnem obdobju, in tudi našla svoje mesto v sedanji kazenski zakonodaji, oziroma zakonu o izpolnjevanju kazenskih ukrepov.

Komisija naj si prizadeva najti kar najboljšo rešitev v tem smislu, da bi celotna arhitektura zaporov omogočala ne samo varovanje priprtih in obsojenih oseb, temveč tudi temeljni namen kaznovanja, to je prevzgojo in resocializacijo zapornikov. Vse dosedanje pomanjkljivosti naših zaporov vračati na neprimerno arhitekturo pa bi bilo prav tako zgrešeno. Ne sme pa se prezreti dejstvo, da je njen vpliv lahko bolj ali manj spodbuden, ne le za obsojence, temveč tudi za penološke delavce v zaporih. V zaprtem zaporu občutijo penološki delavci manj potrebe po prevzganju obsojencev in se težko otresejo preživle miselnosti, da zapor sam po sebi poboljšuje ljudi.

Načrtovanje novega zapora naj bi bilo ugodna priložnost, da slovenski penološki delavci, tako

teoretiki kot praktiki, povedo, kaj so se naučili iz dosedanjih izkušenj. Novi zapor naj bi pokazal dosežke slovenske in tuje penološke miselnosti in kot tak pomenil učinkovit premik v razvoju slovenske in jugoslovanske penologije.

V dosedanjih dokumentih je najti različne podatke glede predvidene zmogljivosti zaporov v Novi Gorici. Tako enkrat nastopa podatek o 128, drugič o 100, tretjič o 80 in četrtič o 60 posteljah. Med zagovorniki visokih števil so gotovo tisti, ki predvidevajo rast odklonskosti in vidijo zdravilo proti njej predvsem v povečevanju klasičnih zaporov, nizke številke pa so izraz mnenja, da se je proti kriminalnosti mogoče uspešno bojevati tudi z nasprotnih stališč. Zato je vprašanje zmogljivosti prvo, ki ga je treba rešiti.

V zvezi z določanjem zmogljivosti novih zaporov je treba upoštevati demografska gibanja vsaj za zadnje desetletno obdobje, in sicer za celotno novogoriško območje. Iz načrtovanega družbenega razvoja za prihodnje obdobje je treba ugotoviti načrtovani industrijski razvoj in potrebe po delavcih, ali bo šlo za povečanje števila prebivalstva z dotokom zunaj novogoriškega območja ali le z migracijo znotraj območja. Od teh ugotovitev je odvisna tudi napoved kriminalnega ravnanja prebivalcev, tveganje prestopništva in s tem ocene sedanje in prihodnje zmogljivosti zaporov.

Upoštevati je treba tudi sedanjo kaznovalno politiko in njen razvoj ter oceniti, ali se bo ta politika še naprej razvijala v skladu z dosedanjo celovito politiko v SR Sloveniji ali pa bo iz kakih razlogov odstopala. Upoštevati je treba tudi sedanjo in prihodnjo politiko izpolnjevanja kazenskih ukrepov. To zadeva merila odprtosti ali zaprtosti novega zavoda, dajanja ugodnosti, politiko zaposlovanja zunaj kazenskega zavoda pa tudi strokovne pripravljenosti penoloških delavcev.

Novogradnja zapora naj bi bila tudi čim bolj funkcionalna, da bi zadostila vsem potrebam zavoda za izpolnjevanje kazenskih ukrepov. Bila naj bi gospodarna in tudi ne predraga. Poleg smotrnosti načrtovanja bivalnih prostorov je treba smotrno načrtovati tudi prostor za športno in rekreativno dejavnost zapornikov.

Načrtovanje in graditev zapora v Novi Gorici je treba tudi politično pripraviti s terenskimi družbeno-političnimi organizacijami. Postavitev novega zapora tik državne meje bo gotovo zbudila pozornost, tu in onstran meje. Pri tem pa bo manj težav, če bo šlo za sodobno stavbo, s

* V to komisijo so bili imenovani prof. dr. Katja Vodopivec in mag. Franci Brinc kot zastopnika Inštituta za kriminologijo pri pravni fakulteti v Ljubljani, inž. Drago Derkovič kot zastopnik republiškega sekretariata za notranje zadeve, od sekretariata za pravosodje, organizacijo uprave in proračun pa inž. arh. Omerzo Janez, svetovalec Aldo Carli, sanitarni inšpektor Vili Brecljnik in podpisani (takrat na položaju šefa samostoj. odseka za prevzgojo obsojencev in postpenalno pomoč) kot predsednik komisije.

sodobnimi penološkimi sistemi, tudi znotraj zaporov.

Po izkušnjah v tujini je treba v priprave za zgraditev novega kazenskega zavoda ali za spremembo režima v njem vložiti veliko truda. Ljudem je treba razložiti predvidene spremembe in si prizadevati, da jih sprejmejo. Občane je treba tudi sicer pritegniti v razprave o zaporniškem sistemu, saj se vsak občan lahko, prej ali pozneje, znajde znotraj zaporniških zidov.

Posebno pozornost je treba posvetiti ureditvi nezazidanih površin ob zavodu, ograji (ta je bila doslej predvidena kot železobetonski zid) pa tudi zunanji arhitekturi objektov — uskladeni naj bodo z okolico.

3. Izhodišča za določanje zmogljivosti

O demografskih gibanjih na novogoriškem območju podajamo samo nekaj podatkov, ki so za obravnavano temo pomembni. Povzeti so iz široke analize demografskih gibanj, ki je bila opravljena v ta namen.

— Gibanje prebivalstva v obdobju 1948—1976:

Občina	Število prebivalcev		Indeks 1976/48
	1948	1976	
Nova Gorica	34182	53535	124
Ajdovščina	21260	21691	102
Idrija	17067	17285	101
Tolmin	24602	21176	86
Skupaj:	106111	113687	107

Predvidena povprečna letna stopnja rasti 1976—80 — 1,1 ‰.

— Naravno gibanje prebivalstva leta 1975:

Občina	Živorojeni	
	Skupaj	Na 1000 preb.
Nova Gorica	879	16,6
Ajdovščina	378	17,4
Idrija	287	16,7
Tolmin	288	13,6
Skupaj:	1832	16,4
SR Slovenija	30331	16,8

— Zaposlenost v družbenem sektorju ob koncu leta 1975:

Občina	Število zaposlenih	% od vsega prebivalstva
Nova Gorica	22435	41,9
Ajdovščina	5985	27,6
Idrija	6003	34,8
Tolmin	5503	25,9
Skupaj:	39926	35,1
SR Slovenija	670855	36,9
% vseh zaposlenih v novogoriški regiji glede na vse zaposlene v SR Sloveniji:		5,9

— Razvojne lastnosti posameznih občin po analizi družbenih planov za obdobje 1976—1980 za občine Nova Gorica, Ajdovščina, Tolmin, Idrija:

Občina Nova Gorica

Po številu prebivalcev in po površini se uvršča med največje občine v SR Sloveniji. Ob zadnjem popisu prebivalcev je bila na osmem mestu z deležem 3 ‰ prebivalstva vse republike. Glavni vir za hitro rast prebivalstva je bilo priseljevanje iz sosednjih občin pa tudi iz drugih krajev Slovenije in države. Letno povprečje povečanja prebivalcev je v obdobju 1961/76 znašalo 0,94 ‰ in kaže nagnjenje k naraščanju. Republiško povečanje v tem obdobju je bilo 0,7 ‰.

Intenzivnost gospodarskega razvoja se opaža v razmerju med aktivnim in vzdrževanim prebivalstvom. Aktivno, ki opravlja določen poklic, se je v obdobju 1953/71 povečalo za 30,6 ‰, vzdrževano pa se je zmanjšalo za 2,7 ‰. SR Slovenija kot celota je imela v istem obdobju rast aktivnega prebivalstva za 25,2 ‰, zmanjšanje vzdrževanega pa za 2,2 ‰.

Zaposlenost je v obdobju 1971/75 naraščala s povprečno letno stopnjo rasti 4,9 ‰ (SR Slovenija 3,3 ‰). Povpraševanje po delavcih narašča in mu ni mogoče zadostiti z naravnim prirastkom občine. Nadaljuje se zaposlovanje prebivalcev iz drugih območij, republike in vse države. Vračajo se tudi zdomci. Največje število zaposlenih ima industrija — 59 ‰; njena letna stopnja rasti je 6,9 ‰.

Naložbe v temeljna sredstva v industriji kažejo na veliko rast. Za leta 1971/74 je indeks 195—266 ali od 170 na 460 milijonov din naložb. Za republiko znaša ta indeks 138—158. Največ sredstev je bilo vloženi v gradnjo novih zmo-gljivosti (73,4%). V enakem obdobju je ta odstotek za republiko znašal 38,5%.

Posebnost te občine je maloobmejni promet. Prehodov potnikov je bilo leta 1975 v obe smeri 5 599 003, motornih vozil 2 043 221. V zadnjih desetih letih se je ta promet povečal za 100%. Izredno je narasla menjava tujih valut — njena dinarska vrednost je znašala 474 468 000 in se je od leta 1970 povečala za 200%. Njen delež deviznega priliva je 17% celotnega priliva v SR Sloveniji.

Poglavitne poteze razvoja občine za obdobje 1976/80 so:

Poprečne letne stopnje rasti 76/80	Nova Gorica	SR Slovenija
Prebivalstvo	1,1	1,0
Celotna zaposlenost	3,3	2,7
Družbeni proizvod	9,6	6,1
Družbeni proizvod na zaposlenega	6,2	3,6
Družbeni proizvod na prebivalca	8,4	5,3
Bruto osebni dohodek	8,1	5,8
Neto osebni dohodek	4,1	3,0
Izvoz	14,5	8,2
Uvoz	8,0	5,0
Delež naložb v temeljna sredstva	21,4	19,7

V srednjeročnem obdobju bo občina ustanovila vzgojno posvetovalnico in ta bo pripomogla k strokovnemu in učinkovitejšemu ukrepanju v primerih vzgojne zanemarjenosti, osebnostnih in vedenjskih motenj pri otrocih in mladostnikih, uredila bo disciplinski center, možnosti za skupinsko socialno delo s prestopniki, alkoholiki in narkomani, intenzivnejšo obravnavo otrok, ki izhajajo iz neurejenih družin in pri katerih se že kažejo osebnostne in vedenjske motnje, in prostore za nastanitev mladoletnih begavcev.

Za krepitev javne varnosti ter upoštevanje načel družbene samozaščite bodo organizacije združenega dela in družbeno-politične skupnosti izoblikovale sistem samozaščitnih meril, načrtov, ukrepov in nalog, organizirale in usposobile službo notranje zaščite in varnosti ter pritegnile širši krog delavcev, delovnih ljudi in občanov za

opravljanje teh nalog v sodelovanju z organi za notranje zadeve.

Občina Ajdovščina

Zaradi ugodne zemljepisne lege v Vipavski dolini ter naravnih bogastev, ki jih občina premore, se gospodarstvo hitro razvija. Naravni prirastek prebivalstva je vseskozi pozitiven in v zadnjem obdobju narašča. Rast zaposlenosti v občini je v okviru republiškega povprečja. Prednjači industrija z 59,6% vseh zaposlenih.

Delež občine v primerjavi s SR Slovenijo je: 1,7% površine, 1,2% prebivalstva, 0,9% zaposlenih, 1,0% družbenega proizvoda in 1,0% narodnega dohodka. Stopnja rasti družbenega proizvoda za obdobje 1975/80 se predvideva v industriji za 15,2%, v gostinstvu za 14,1%, v obrti za 19,5%. Predvidena predračunska vrednost naložbe za to obdobje je 1 363 054 000 din, od tega 79,6% za industrijo. Za nadaljnji razvoj gospodarstva je težava pomanjkanje delavcev, ne le strokovnih, tudi nekvalificiranih.

Število vedenjsko in osebnostno motenih mladoletnikov v občini rahlo narašča. Zato bodo prizadevanja strokovnih služb usmerjena v preprečevalno delo. Alkoholizem bo v prihodnje žgoča socialnozdravstvena naloga. Za preprečevanje in zdravljenje je predvidena predvsem pomoč socialni in zdravstveni službi, klubom zdravljenih alkoholikov ter delovnim organizacijam, kjer ta problem nastaja.

Občina Idrija

Zaposlovanje v letih 1976/80 bo temeljilo predvsem na naravnem prirastku prebivalstva. Drugi vir bodo prebivalci godoviškega in črnovrškega območja. Graditev industrijske cone v Godoviču pomeni tudi, da bodo proizvodni objekti pospešili nastanek urbaniziranega naselja. Novi posegi v prostor, ki so že dogovorjeni, bodo ustvarili enakomeren razvoj vseh občinskih območij, izrabo njihovih posebnih gospodarskih možnosti in ohranitev naseljenosti hribovskih delov.

Občina Tolmin

Občina Tolmin dosti hitreje prehaja v nekmečko strukturo, kot to velja za slovensko povprečje. Vzrok je hitra industrializacija v zadnjih de-

setih letih ter razvoj terciarnih dejavnosti, kar je posledica odprte meje in turizma.

Po popisu leta 1971 je vsak deveti zaposleni prebivalec delal v kaki delovni organizaciji zunaj občine. V tem se delno kaže tudi neujemanje med deagrarizacijo in industrializacijo v občini. Industrializacija je bila intenzivnejša zunaj občine, kar je pospeševalo vstopanje prebivalstva v proizvodnjo zunaj občinskih okvirov. Od vseh zaposlenih jih je leta 1971 hodilo na delo zunaj občine 565, medtem ko jih je na delo iz drugih občin prihajalo le 56. To pomeni migracijo delovne sile na večje razdalje. Migracija znotraj občine pa se je po letu 1961 stopnjevala povsod tam, kjer so bile urejene prometne poti.

Za tolminsko območje je karakteristična policentrična sestava, ki se je razvila skladno z razpršeno industrializacijo, Tolmin se je ob tem oblikoval kot izrazitejše gospodarsko in politično središče. Vzporedno s tem pa se razvijajo gravitacijska gospodarska središča, kot so Bovec, Kobarid in Podbrdo. Ta stopnja koncentracije terja precejšnjo dnevno migracijo delavcev iz okoliških vasi, ki so se razvile kot zaledja industrijskih središč. Ta naselja se razvijajo kot most med mestom in podeželjem, ki čedalje bolj izgublja nekdanje posebnosti.

Iz teh ugotovitev lahko povzamemo, da so občine novogoriškega območja v povojnem obdobju prešle v intenziven družbenopolitični gospodarski razvoj, ki se kaže predvsem v povečanju industrijske proizvodnje in drugih gospodarskih dejavnosti. Ob taki usmerjenosti lahko predvidevamo stalno rast števila prebivalstva in števila zaposlenih, v zvezi s tem pa tudi soodvisno rast kriminalitete.

a) Razvojne smeri kaznovalne politike

Družbeni plan SR Slovenije za obdobje 1976/80 predvideva kot temeljne naloge v pravosodju ustavno preobrazbo pravosodnih organov, zagotovitev njihovega učinkovitega dela pri varstvu zakonitosti, uveljavljanju njihove odgovornosti in preprečevanju družbi škodljivih pojavov. Resolucija o politiki izvajanja družbenega plana SR Slovenije za obdobje 1976/80 za leto 1978 pa določa glede izpolnjevanja kazenskih ukrepov pospešeno prizadevanje za zagotovitev kadrovskih in materialnih, zlasti ustreznih prostorskih možnosti, ki bodo omogočili uveljavljanje sodobnejših in učinkovitejših prevzgojnih metod ter zagotovitev potrebne varnosti.

Ob razpravah za novo jugoslovansko kazensko zakonodajo je prevladovalo stališče, naj bo ohranjena dosedanja stopnja strogosti kazenskega pregona, kakor se ta izraža v predpisanih kazenskih okvirih za posamezna kazniva dejanja. To stališče je bilo utemeljeno s tem, da je dosedanji kazenski zakonik ustrezno opravil svojo nalogo in da glede tega ni potrebe po kakšni spremembi. Spričo tega so predpisane kazni v novem kazenskem zakonu SR Slovenije v splošnem enake, kot so bile v prej veljavnem kazenskem zakoniku. Spremembe so samo tam, kjer jih je narekvalo poenotenje dosedanjih dveh prostostnih kazni v enotno kazen zapora v zvezi z možnostjo za izrek pogojne obsodbe oziroma v zvezi z mehanizmi za omilitev kazni.

Kar zadeva kazenski zakon SR Slovenije, je mogoče reči, da ni niti strožji niti blažji od dosedanjega kazenskega zakonika in da glede pravosodne prakse tega ni treba spreminjati. Takih sprememb za zdaj ne terjajo niti količinska niti kakovostna gibanja kriminalnosti na Slovenskem. Drugo je seveda vprašanje, ali je potrebna kaka sprememba v vsebini, usmeritvi in kakovosti dela v naši pravosodni praksi, kakor se takšne spremembe nakazujejo glede na splošna izhodišča naše družbene ureditve in glede na s tem skladne spremembe v kazenski zakonodaji.

Kazenski zakon SR Slovenije glede ravnanja z obsojenci določa, da je treba z njimi ravnati človeško, upoštevati njihovo človeško dostojanstvo ter varovati njihovo telesno in duševno zdravje. Pri njih je treba razvijati zavest osebne odgovornosti za svoje ravnanje in jih spodbujati, da tudi sami prostovoljno sodelujejo pri prevzgoji.

Iz nekaterih potez v izhodiščih predloga novega zakona o izpolnjevanju kazenskih ukrepov lahko povzamemo, da je bilo treba novi zakon po eni strani prilagoditi potrebam prakse in razmeram v naši republiki, po drugi strani pa predvideti zahteve jutrišnjega dne, da se ne bi zaprla vsa vrata novim dosežkom sodobne penologije.

Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij primaša tudi nove rešitve, zlasti o izpolnjevanju kazni odvzema prostosti. Te predvsem poudarjajo načelo zakonitosti, dajejo večje možnosti pri individualizaciji izpolnjevanja kazni, povečujejo obseg pravic in ugodnosti obsojencev, nalagajo pa tudi večje obveznosti kazensko-poboljševalnim zavodom glede aktivnega dela z obsojenci za njihovo prevzgojo. Za doseg namena zaporne kazni se morajo uporabljati primerni vzgojni,

prevzgojni in drugi ukrepi ter izobraževanje obsojencev.

Obsojenci, ki so zmožni za delo, morajo delati in jim je treba delo omogočiti. Namen dela obsojencev je, da si pridobijo, ohranijo ali povečajo strokovno znanje in delovne navade ter oblikujejo pravilno razmerje do dela, da bi se po prestani kazni laže vklopili v življenje na prostosti. Delo obsojencev mora biti urejeno po sodobnih tehnoloških in drugih postopkih, v kakršnih se enaka dela opravljajo v organizacijah združenega dela. Obsojenci imajo pravico do plačila za opravljeno delo. Gospodarska korist, ki naj bo dosežena z delom obsojencev, ne sme biti v škodo prevzgojnemu namenu kazni.

Obsojencem je treba omogočiti, da med prestajanjem kazni dokončajo osnovno šolo in si pridobijo poklic. Zagotoviti jim je treba možnosti za kulturno-prosvetno dejavnost, telesno vzgojo, spremljanje dogajanj doma in v svetu ter druge dovoljene dejavnosti. Obsojenci morajo neposredno ali prek sveta obsojencev sodelovati pri organiziranju in opravljanju posameznih dejavnosti in del skupnega pomena, kot so: proizvodnja, izobraževanje, kulturno-prosvetno delo, prehrana, vzdrževanje reda in snage.

Obsojenca je treba ob prihodu v zavod namestiti v sprejemni oddelek; tam se spoznajo njegova osebnost, zdravstveno stanje, delovne zmožnosti in druge lastnosti, pomembne za njegovo prevzgojo ter pravilno razvrstitev. Prostori, v katerih prebivajo obsojenci, morajo ustrezati zdravstvenim, prostorskim, higienskimi in vzgojnimi zahtevam. Hrana mora zadoščati za ohranitev njihovega zdravja in popolne telesne zmožnosti.

Obsojencem se določa tako delo, ki je primereno njihovim telesnim in duševnim zmožnostim ter potrebam prevzgoje. Obsojenci lahko delajo tudi zunaj zavoda pri organizacijah združenega dela, drugih družbenih pravnih osebah in delovnih ljudeh, ki z osebnim delom samostojno opravljajo poklicne dejavnosti. Obsojenec, ki mu je izrečena kazen do šestih mesecev, lahko med prestajanjem kazni nadaljuje delo v organizaciji združenega dela ali drugi družbeni pravni osebi, pri kateri je bil v delovnem razmerju pred nastopom kazni. Obsojenci imajo pravico, da jih najmanj dvakrat mesečno obiščejo ožji družinski člani.

Zoper obsojenca, ki ogroža življenje in zdravje drugih, se sme določiti, da kazen prestaja ločeno od drugih obsojencev, če pa trdovratno ovira življenje in delo v zavodu in so redni disciplinski

ukrepi neuspešni, se sme odrediti osamitev v prostih urah.

Za zagotovitev in urejanje dela obsojencev se lahko v zavodu organizira ena ali več gospodarskih enot, ki se lahko ukvarjajo z industrijsko, obrtno, kmetijsko in drugo gospodarsko dejavnostjo.

Omeniti je še treba, da zakon o izvrševanju kazenskih sankcij določa, da so v zaporih med seboj ločeni priporniki, obsojenci in osebe, kaznovane za prekrške. Moški in ženske prestajajo zaporno kazen ločeno. Mladoletne osebe morajo biti ločene od polnoletnih. Pri zaporih se lahko ustanovijo polodprti ali odprti oddelki.

Vse to je seveda treba pri načrtovanju zaporov upoštevati.

b) Računanje predvidene rasti števila zapornikov v zaporih Nova Gorica v primerjavi s predvideno porastjo števila prebivalcev, števila zaposlenih in dosedanjega gibanja števila zapornikov.

Število vseh zaprtih oseb leta 1977 v SR Sloveniji je znašalo 8045 ali 0,444 % vseh prebivalcev. V zaporih Nova Gorica pa je bilo v istem letu 428 zapornikov ali 0,376 % vseh prebivalcev novogoriškega območja. Republiško število zapornikov (8045) znaša 1,199 % vseh zaposlenih v republiki. Novogoriško število zapornikov (428) pa znaša 1,072 % vseh zaposlenih na novogoriškem območju.

Z uporabo teh kazalnikov in prej omenjenih podatkov o demografskih gibanjih lahko zračunamo rast števila zapornikov za predvideno obdobje.

Rast števila zapornikov glede na rast števila prebivalcev zračunamo tako, da številu prebivalcev prištejemo število predvidene rasti, to število razdelimo s 100 in pomnožimo z % zapornikov glede na število prebivalcev. Na primer:

Na novogoriškem območju je bilo leta 1976 (30. 3. 1976) 113 687 prebivalcev. Temu številu prištejemo predvideni porast 28 762 (za 23 let — do leta 2000 — po stopnji 1,1 %). Seštevek razdelimo s 100 in pomnožimo z % zapornikov glede na število prebivalcev (0,376). Po tem računu bo leta 2000 znašalo predvideno letno število zapornikov 536.

Rast števila zapornikov v primerjavi z rastjo števila zaposlenih zračunamo tako, da številu zaposlenih prištejemo predvideno rast, razdelimo s 100 in pomnožimo z % zapornikov glede na število zaposlenih. Na primer:

Na novogoriškem območju je bilo leta 1976 zaposlenih 39 926 ljudi, prištejemo rast po stopnji 4,9 %, razdelimo s 100 in pomnožimo z % zapornikov glede na število zaposlenih. Po tem računu bo znašalo predvideno letno število zapornikov v zaporih v Novi Gorici po 23 letih 910.

Računanje rasti števila zapornikov je mogoče tudi z upoštevanjem rasti števila sprejetih zapornikov v zapore in dnevnim gibanjem številčnega stanja v zaporih. Tak račun pa je seveda mogoč le za zapore, ki že desetletja obstajajo v istem kraju in za isto območje, z enakimi kategorijami zapornikov; z novogoriškimi zaporji je tako.

V obdobju zadnjih desetih let (1968/77) je bilo v novogoriške zapore sprejetih 4023 zapornikov ali povprečno 402 letno. Od celotnega števila zapornikov je bilo v prvih petih letih sprejetih 1882 zapornikov ali povprečno 376 letno, v naslednjih petih letih pa 2141 ali povprečno 428 letno. Iz te ugotovitve lahko sklepamo, da je bila rast števila sprejetih zapornikov v zadnjih petih letih (v primerjavi s povprečjem prvih petih let) 52 zapornikov ali povprečno 10,4 letno. Če vzamemo za izhodišče letno rast za 23 let, bo število zapornikov v tem času zrastle za 239 in bo leta 2000 znašalo letno povprečje 667.

Za določanje zmogljivosti zaporov za daljše obdobje je pomemben tudi podatek o povprečni najvišji dnevni zasedbi v posameznih mesecih. Taki podatki za obdobje 1968/77 nam povedo, da so najvišje dnevne zasedbe v posameznih mesecih znašale v tem obdobju 38,9 zapornika. Za prvih pet let 34,9, za drugih 43.

Če vzamemo za izhodišče to rast za dobo 23 let, bo število največjega dnevnega povprečja naraslo za 36,8 zapornika in bo leta 2000 znašalo predvidoma 79,6 zapornika.

Po teh podatkih se nam ob upoštevanju povprečne dolžine kazni na zapornika (od 35 do 40 dni) pokaže naslednja mogoča podoba povprečnega dnevnega števila zaprtih oseb v zaporih v Novi Gorici leta 2000:

Po kazalnikih o predvideni rasti:

prebivalcev	54
zaposlenih	71
sprejemov v zadnjih desetih letih	67
najvišje povprečne dnevne zasedbe v posameznih mesecih zadnjih deset let	80

c) Določitev zmogljivosti novih zaporov

Upoštevat eno samo merilo ne bi bilo smotno. Odločiti se za prvo, ki nam pokaže najnižjo zmogljivost, bi pomenilo prezreti občasne visoke dnevne zasedbe, ki so upoštewane v četrtem merilu. Odločiti se za drugo merilo, bi pomenilo prezreti možnost, da letna stopnja rasti števila zaposlenih najbrž ne bo tako močna vseh triindvajset let, čeprav je gotovo, da bo zaposlitvene potrebe novogoriškega območja mogoče pokriti večinoma le s priseljenimi delavci. Priseljevanje pa bo vplivalo tudi na rast celotnega števila prebivalcev in tudi na rast števila zapornikov. Upoštevati samo četrto merilo pa bi pomenilo predimenzionirati zmogljivosti in tvegati da bodo novi prostori ostali deloma prazni, oziroma nezasedeni. Dejstvo pa je, da je kriminalnost sopotnik tako rasti števila prebivalcev, kot zaposlovanja, preseljevanja, industrializacije, spreminjanja načina življenja pa tudi reševanja družbenih, zdravstvenih in kulturnih razmer.

Z upoštevanjem teh pripomb naj bi predvidena zmogljivost novih zaporov v Novi Gorici znašala 66 postelj, in to (razdeljeno po številčnem gibanju posameznih kategorij zapornikov):

— preiskovancev	10 (16 %)
— upravno kaznovanih	42 (64 %)
— obsojencev	14 (20 %)

4. Predlog idejne zasnove za načrtovanje novih zaporov

Na podlagi teh ugotovitev je komisija predlagala, naj bi se pri načrtovanju novih zaporov predvidelo naslednje: stavba za bivalne prostore zapornikov, upravna stavba, sprehajalne in rekreacijske površine, naprava za zavarovanje, parkirišče za osebna vozila, stanovanja za delavce in šola za zapornike.

— Stavba za bivalne prostore zapornikov naj ima tri oddelke: oddelek za pripornike, oddelek za upravno kaznovane in oddelek za obsojence.

Oddelek za pripornike naj se načrtuje kot dve bivalni enoti, izmed katerih ima vsaka po dve enoposteljni sobi in eno sobo s tremi posteljami; skupaj 10 ležišč. V vsaki bivalni enoti naj se predvidi tudi ena soba za 5 oseb, ki naj rabi za dnevno bivanje in proste dejavnosti.

Oddelek za upravno kaznovane naj se načrtuje kot šest bivalnih enot, izmed katerih ima vsaka po eno enoposteljno sobo in po dve triposteljni sobi; skupaj 42 ležišč. Na vsake tri bivalne enote naj se predvidi po ena dnevna soba za približno 18 oseb.

Oddelek za obsojence naj se načrtuje kot dve bivalni enoti, izmed katerih ima vsaka po eno enoposteljno in po dve triposteljni sobi.

Za vse tri oddelke je treba predvideti ambulantno in bolniško sobo s tremi posteljami, po eno sobo za vzgojitelja in za socialnega delavca, uporabljajo jo tudi psiholog ter eno sobo za knjižnico in čitalnico.

Pojasnilo k oddelku za pripornike: Poglavitni namen pripora je zagotoviti navzočnost osumljenca v kazenskem postopku in na sojenju, poleg tega, da se mu prepreči nadaljnje opravljanje kaznivih dejanj in oviranje preiskave. Temu namenu mora biti podrejena tudi arhitektura oddelka in ves notranji režim. Tu po splošnem mnenju prevladuje načelo varnosti.

Pravni položaj pripornika je drugačen od obsojenčevega. Večina osumljencev bi lahko čakala na sojenje v prostosti ali v cenejših varnostnih razmerah, kot so danes v večini priporov. Psihatri, nevrologi in psihologi pa tudi ugotavljajo, da lahko vsak, še tako miren pripornik nenadoma iz neznanih razlogov skuša pobegniti ali pa v strogem varnostnem sistemu poskuša samouničevalna dejanja. Ker je napovedovanje človekovega ravnanja danes močno nezanesljivo, se vsi priporniki varujejo v strogem varnostnem režimu.

V našem konceptu pripora je priporniku dana možnost, da se bodisi po odločbi organa, ki je določil pripor, ali po odločbi zdravnika, ali na zahtevo samega pripornika, lahko namesti v samsko sobo, ali za določen čas ali do konca pripora. Pripornik ni obsojenec in ima zato pravico do izbire življenja v samski sobi. Ima pa tudi pravico do nošenja lastne obleke, perila in obutve, do prejemanja hrane na lastne stroške, če jo naroči od zunaj.

Na oddelku za pripornike je potrebna tudi osamitvena celica za tiste pripornike, ki se pokažejo napadalni do drugih pripornikov ali osebja, ki niso zmožni zdržati sistema skupnega prestajanja pripora, pa tudi za primere, če se pripornik opije in je nevaren svoji okolici. Oprava teh celic mora zadostiti temeljnim človeškim potrebam, zmanjšati je treba le možnost uporabe opreme za samopoškodbe ali napade na osebje, če je pripornik napadalen.

Pojasnilo k oddelku za obsojence: Za zasedbo teh prostorov je treba imeti v mislih dve kategoriji obsojencev. V prvo spadajo tisti, ki so že v priporu pokazali napadalnost ali so begosumni in moteči za zaporski režim. V prvo skupino spadajo tudi tisti, ki so disciplinsko kaznovani z osamitvijo oziroma z oddajo v samico. To so obsojenci, ki obvezno delajo v delavnicah znotraj zapora in imajo tudi sicer manj prostosti kot drugi obsojenci. V drugo skupino pa spadajo tisti obsojenci, ki so prišli s prostosti, ki so doslej kljub storjenemu kaznivemu dejanju in kljub obsodbi živeli kot svobodni občani, vse do dneva nastopa kazni. Ti obsojenci tudi lahko nosijo svojo obleko, perilo in obutev, lahko obdržijo tudi svojo prejšnjo službo, če jih delovna organizacija obdrži v delovnem razmerju in če je možnost, da iz zapora vsak dan odhajajo na delo. Te ugodnosti jim seveda ostanejo, dokler si jih s kršitvijo hišnega reda ali zlorabami ne zapravijo.

Pojasnila k oddelku za upravno kaznovanje: Tudi za te veljajo v bistvu ista merila, s poudarkom, da je med njimi večina takih, ki med prestajanjem ne bodo povzročali večjih težav. Število bivalnih enot na tem oddelku daje dovolj možnosti za ustrezno porazdelitev glede na dolžino kazni, službo, stike z domačimi itd.

V vseh sobah, ki so predvidene po oddelkih, morajo biti tekoča voda in sanitarije, sobe za paznike pa morajo biti nameščene med bivalnimi enotami. Predvideti je treba večjo sobo za terapevtske skupnosti in prostor za skupinsko delo z obsojenci.

— V upravni stavbi naj se uredijo upravni prostori, sprejemni oddelek, kuhinja in skladišče ter tehnični prostori.

V upravnih prostorih naj se predvidijo sobe za upravnika, tajništvo, računovodstvo, poveljnika paznikov, referenta za izpolnjevanje kazni, dežurnega vodjo izmene, ekonomo, vodjo zaposlitve, socialnega delavca in vzgojitelja, večja soba za sestanke z delavci, dve sobi za obiske (vsaka za najmanj 10 obiskovalcev, morata pa biti različno opremljeni glede na to, ali se bodo uporabljale za obiske z nadzorstvom ali brez nadzorstva), shramba za orožje, vhodni prostor in vratarjeva loža.

Ti prostori ne potrebujejo enakega zavarovanja kot bivalna stavba za zapornike. Priporočljivo pa je, da so upravni prostori zunaj zapor- niške ograje, ker bo to prispevalo k boljšemu počutju delavcev in vseh zunanjih obiskovalcev zapora. Iz celotne upravne stavbe mora biti pred-

viden dostop tako v stavbo za zapornike kot delavnice in sprehajalne ter rekreacijske prostore.

V upravni stavbi sta predvideni sobi za socialnega delavca in vzgojitelja. Taki sobi pa sta predvideni tudi v bivalnih prostorih za zapornike. Potrebni sta v obeh stavbah, ker prihajata socialni delavec in vzgojitelj v stik tudi z družinskimi člani obsojencev, delodajalci in socialnimi delavci iz drugih organizacij. Teh obiskovalcev pa ni mogoče voditi v stavbo zaporov. Taka praksa je že vpeljana v svetu.

V sprejemni oddelek spadajo prostori za vodjo oddelka, kopalnica z dezinfekcijsko komoro, izolacijska soba — karantena, soba za preglede, prostor za daktiloskopiranje, skladišče za civilne obleke, zaporniške obleke in odvzete predmete. Sprejemni oddelek naj bo ločen od drugih prostorov, tako, da je vstop vanj mogoč samo ob spremstvu delavcev zaporov. Pri oblikovanju arhitekture tega oddelka je treba upoštevati, da je prvi vtis, ki ga dobi zapornik pri obravnavanju oziroma prihodu v zapore, pomemben za njegovo nadaljnje počutje in vedenje.

Pri kuhinjskih prostorih je treba predvideti kuhinjo za celodnevno prehrano za 80 ljudi, prostore za pripravo, samopostrežni pult, pomivalnice, hladilnico, shrambo za živila, ozimnice, embalažo, dve jedilnici (eno za zapornike in manjšo za delavce), sanitarije z umivalniki pred jedilnicami in prostor za odlaganje obleke.

Med tehničnimi prostori je treba predvideti prostor za vzdrževanje stavb, za agregat, telefonsko centralo, kotlarno, električne napeljave, pralnico, sušilnico, dovozno postajo in zaklonišče. Za te prostore je pomembno, da je dostop do njih dobro zavarovan za preprečitev okvar in zlorab. To velja posebno za telefonsko centralo. Vsi ti prostori naj se uredijo v kleti.

— Pri delavnicah naj se predvidi prostor za vodjo delavnic, dve delavnici za pripornike, delavnica za sodno kaznovane, delavnica za upravno kaznovane, orodjarna, skladišče materiala, izdelkov in nakladalni prostor. Pri načrtovanju in opremljanju delavnic je treba upoštevati, da pripornik lahko zahteva, naj se mu da tako delo, ki ustreza njegovim duševnim in telesnim potrebam, ne sme pa biti škodljivo za preiskovalni postopek. Upoštevati je tudi treba, da morajo biti povratniki ločeni od tistih, ki so prvič storili kaznivo dejanje. Priporniki nosijo civilno obleko, perilo in obutev, zato potrebujejo tudi garderobo za preoblačenje v delovno obleko in umivalnike.

Sodno kaznovane osebe morajo biti praviloma ločene od upravno kaznovanih. Pri gradnji no-

vih zaporov je treba upoštevati to zakonsko določilo in za vsako kategorijo zapornikov predvideti posebno delavnico s pripadajočimi garderobami in sanitarijami. Če bi bilo med zaporniki potrebno še večje razločevanje, se lahko vpelje tudi delo v dveh izmenah.

Pri načrtovanju zmogljivosti delavnic za obsojence je treba misliti na delež tistih, ki bodo hodili na delo iz zapora, in onih, ki bodo delali v gospodarski enoti zaporov. Razsežnost delavnic pa je odvisna tudi od dela, ki se bo opravljalo, in materiala, ki se bo uporabljal.

Delavnice naj bodo v samostojni stavbi in opremljene v skladu s predpisi o varnosti pri delu.

— Kot sprehajalne in rekreacijske površine je treba predvideti sprehajališče za moške, sprehajališče za ženske, rekreacijske površine za obsojence in posebej za upravno kaznovane.

Sprehajališče za moške pripornike mora biti zavarovano in ga praviloma uporablja vsak pripornik posebej, ločeno od drugih, razen tistih, ki živijo v sobi skupaj. Ločeno ga uporabljajo tudi mladoletni priporniki, a ne smejo priti v stik s polnoletnimi. To sprehajališče lahko uporabljajo tudi sodno kaznovani obsojenci, ki so še posebej zaprti iz varnostnih razlogov in so disciplinsko kaznovani.

Za ženske je treba predvideti posebej zavarovano sprehajališče, ki mora biti postavljeno tako, da nanj ne gledajo moški iz svojih sob oziroma sprehajalnih in rekreacijskih površin.

Načelno velja, da sodno in upravno kaznovani uporabljajo njim namenjene površine znotraj zaporniške ograje tako, da se prosto gibljejo po sprehajalnih in športnih površinah, brez posebnega varstvenega nadzorstva in ob različnem dnevnem času. Na rekreacijskih površinah se lahko predvidijo tudi športna igrišča, npr. za odbojko, košarko, balinanje, kegljanje in drugo.

Po klasičnih načrtih so vse proste površine znotraj zaporniškega kompleksa predvidene brez dreves. Ker pa drevesa dajejo zaporu vtis humanosti in prinašajo zaprtim osebam dih svobode, del narave, brez katere človek težko živi, in ker drevesa počlovečijo prostor in olajšajo delo z obsojenci, naj se za rekreacijske površine izberejo taki drevesni nasadi, da bodo pomenili najmanjši nevarnostni dejavnik, korist od njih pa bo večja kot predvidena nevarnost in škodljivost, ki nastaja z odtujevanjem ljudi.

— Za zavarovanje je v klasičnih načrtih predviden železobetonski zid višine štiri metre. Za krajevne zapore s kratkotrajnimi kaznimi zapora

do nekaj mesecev se tak varnostni sistem uporabljala čedalje redkeje, vsaj ne v modernejših zaporih. Zidovi se čedalje bolj nadomeščajo z drugimi materiali, predvsem z žičnimi mrežami, ki učinkujejo tako, da prostor učinkuje manj zaprto. Žična ograja zmanjša ločenost zapora od zunanjega sveta.

Obsojenci so tudi med prestajanjem kazni del naše družbe in se bodo po prestani kazni vrnili vanjo. Zato naj bi zapor pomenil zanje čim manjše odtujevanje od življenja na prostosti. Zapiranje za kratek čas z visokim obzidjem tudi ne more imeti posebnega zastraševalnega pomena. Poleg tega je tudi neupravičeno, nehumano in krivično urejati ves varnostni sistem zapora po najslabši in najbolj nevarni kategoriji obsojencev; navadno gre za zelo majhno število nevarnih posameznikov, če že ne gre (v tako majhnih zaporih) za posameznika. Upoštevati je treba, da je v vseh kazenskih zavodih v svetu in pri nas čedalje več tistih, ki so že bili zaprti, pa niso uhajali, kot pa je tistih, ki prvič prestajajo zaporno kazen.

Kar zadeva notranjo arhitekturo in varnost, naj bodo okenske odprtine opremljene z mrežami in navadnimi okni, ki se odpirajo za zračenje. Lahko je tudi varnostno steklo napeto na okenske okvire in z odpiranjem do širine, ki onemogoča beg, zadošča pa potrebam po zraku. Vrata naj bodo lesena, v sredini okrepljena proti manjšim poskusom loma, sicer pa naj varnost v oddelku zagotavlja predvsem navzočnost nadzornega osebja. Večina teh obsojencev dela v delavnicah in niso nevarni, zato naj se tudi v bivalnih prostorih ne pretirava. Za zapore velja, da preglednost, zračnost in svetloba zelo izpopolnjujeta zavarovanje.

Skratka, varnostni sistem naj bo prilagojen povprečni stopnji nevarnosti obsojencev, ki jim je namenjen, omogočene pa naj bodo poostritve ali omilitve tega sistema. Zunanji in notranji videz naj bo estetski.

Parkirišče za osebna vozila naj bo dovolj veliko in namenjeno za delavce v zaporih, obiskovalce, preiskovalne sodnike, delavce organov UJV, branilce pa tudi za tiste obsojence, ki bodo prišli na prestajanje kratkotrajnih zapornih kazni z lastnimi vozili, morda tudi za tiste, ki bodo odhajali na delo v prejšnjo delovno organizacijo.

— Glede stanovanj za delavce zaporov velja, da naj družinska stanovanja ne bodo v samih zaporskih stavbah. Tudi ni priporočljivo, da bi bila njihova stanovanja v neposredni bližini, razen za

vodilne delavce. Razlogi za to so znani. Za paznike pa naj se predvidita dve garsonjeri, postavljeni tako, da bo dostop do njiju mogoč mimo vratarja.

— Šola za zapornike. Vsak kazensko-poboljševalni dom ali zapor je tudi prevzgojna ustanova. Vsak zapornik, ki je napoten vanjo, bi moral prihajati predvsem z namenom, da se po prestani kazni ne bo več vrnil vanjo. Vsi podatki o obsojencih pa kažejo, da je med njimi več kot 60 % povratnikov, s poudarkom, da je povratnikov več med tistimi, ki so bili obsojeni na kratke kazni (do enega leta zapora). Glede kratkih zapornih kazni prevladuje dvoje mnenj; prvo je, da so neučinkovite, ker so prekratke, v kratkem času pa obsojenca ni mogoče prevzgojiti. Zastopniki tega mnenja predlagajo odpravo kratkih kazni ali pa »poostritev« režima v času prestajanja. Drugo mnenje je prvemu nasprotno. Neučinkovitost pripisuje nenačrtni ali neprimerni izrabi časa med prestajanjem kratkotrajne kazni, predvsem prevzgojnih prizadevanj in neučinkovitosti pokazenske pomoči. Tudi obsojenci sami predlagajo, naj bi čas, ki jim ostane po delu, uporabili za skupne pogovore o njihovih težavah; kar izraža tale značilna izjava obsojenca: »Med nami jih je nekaj, ki so prvič kaznovani, še več pa jih je, ki so bili kaznovani že večkrat. Pa bomo še večkrat, če nas nihče ne bo naučil, kako se da tudi pošteno živeti.«

Res je, da naša metodika prevzgojnega dela še ni napisana niti za kazensko-poboljševalne domove niti za zapore in tudi za prevzgojni dom ne. Ne glede na to, kakšno mesto bo imelo v metodiki prevzgojnega dela tako učenje, ki bi ga lahko imenovali tudi socialno učenje ali kako šola za zapornike. Tako šolo bi moral imeti vsak zapor, dejstvo pa je, da jih v naših zaporih še ni. Prostor za tako šolo v zaporih v Novi Gorici bi lahko bil v dnevnih sobah, kot so predvidene v bivalnih enotah, še bolje pa bi bilo, če se v bivalni stavbi predvidi šolska učilnica skupaj s knjižnico, čitalnico in sobo za terapevtske skupnosti.

5. Sklep

V čem je razlog, da je treba zaporom izkazovati večjo pozornost, kot smo jim jo doslej? To vprašanje je bilo že večkrat postavljeno. Na kratko bi nanj odgovorili takole:

Iz naših zaporov je bilo v letu 1977 odpuščenih 1536 obsojencev. Od teh je bilo povratnikov 934 (60 %). Poleg teh je bilo iz zaporov odpuščenih 4279 oseb, kaznovanih z zaporom v postopku za prekršek. Med temi je bilo 50 % povratnikov. Skupaj je v letu 1977 zapustilo naše zapore 5815 oseb, med katerimi je bilo 3072 povratnikov.

Izmed vseh obsojencev, ki so bili nazadnje kaznovani s kaznimi, daljšimi od enega leta, in ki se danes nahajajo v kazenskih poplajševalnih domovih, jih je bilo 82 % že prej kaznovanih z zapornimi kaznimi do enega leta, ki so jih prestajali v zaporih. To pomeni, da se je prevzgoja za skoraj slehernega obsojenega na dolgotrajno kazen, začela (ali bi se vsaj morala) že v zaporih. Zato bi morali zaporom glede na namen izpolnjevanja kazni posvečati kar največ pozornosti. Od te pozornosti je zelo odvisno zmanjševanje povratništva.

Komisija je pozorneje proučila predvsem tista izhodišča, ki so pomembna za določitev zmogljivosti, porazdelitve notranjih in zunanjih prostoro-

rov in površin. Menila je, da so ta izhodišča za izdelovalca glavnega projekta nujna, da se bo lahko pri načrtovanju novih zaporov odmaknil od klasičnega vzorca pokrajinskih zaporov in se laže približal vzorcu sodobnega kaznovalnega objekta, ki ne bo v navzkrižju z našimi družbenimi prizadevanji za resocializacijo prestopnikov.

Novi zapori bodo v skladu s sodobnimi penološkimi zahtevami, če bodo izpolnjene, tako po svoji zunanosti, predvsem pa po notranji ureditvi ustanove, ki bo na prišedšega pripornika ali obsojenca, ne glede na to, ali je prišel prostovoljno ali je bil pripeljan na prestajanje kazni, napravila vtis, da je prestopil prag ne samo stroge, temveč tudi kulturne ustanove, v kateri mu bo zagotovljena rešitev osebnih, družbenih pa tudi socialnih problemov. Enak vtis naj bi dobili tudi vsi delavci te ustanove, ne izvzemši sodnike, organe UJV, družbenopolitične predstavnike, da ne omenjamo posebej pedagogov in socialnih delavcev. Načrtovalci teh zasnov želimo, da bi bili novi zapori v Novi Gorici po tej plati mejnik.

UDC 69.02|.07:725.6(497.12)

Concepts for Contemporary Prison Construction in Nova Gorica

Jagodič, Vojko, Counselor in Implementation of Sanctions Department at Republic Secretariat for Administration of Justice, Organization of Administration and Budget

Being obsolete, the facilities of actual prisons in Slovenia don't correspond to the contemporary penological needs. Many a facilities should be newly constructed. The objective of this paper is to answer a question, how new prisons should be built to avoid being only a repressive institutions but also the reeducational ones. Further they should be in accordance with a development of slovene penal policy, with crime trends, with contemporary penological needs and finally with self-government socialist legislation concerning the implementation of penal sanctions.

The prison construction is most questionable in Nova gorica, because of present bad ubiquary conditions. For that reason the concept was proposed in examination to the special commission of experts;

to the penologists from Institute of criminology in Ljubljana, further to the specialist of Secretariate for internal affairs and Secretariate for administration of justice, organization of administration and budget.

A capacity was calculated on the basis of demographic trends, planned social and industrial development, manpower needs, inhabitants' criminal behavior forecasting, penal policy trends and the number of convicts remanding in actual prisons.

On the basis of mentioned statements the commission proposed to provide the following facilities and devices: facility for day living, administration building, workshops, recreational facilities, security devices, parkings and so-called school for prisoners.